

חומה לשושן [שאינה מוקפת חומה] מפני שבה היה עיקר הנס וכי תימא תינח לרבי יהושע בן קרחה דאמר בגמרא [דף ב ב] דבמוקפין חומה מימות אחשורוש תליא מילתא אבל לתנא דמתניתין דאמר מימות יהושע בן נון הא לא דמיא לשושן ומה ראו לקבוע להם יום חמשה עשר יש לומר דהיינו טעמא כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל כדגרסינן בירושלמי רבי סימן בשם ר' יהושע בן לוי אמר כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה חרבה באותן הימים ותלו אותה בימות יהושע בן נון ופירוש הענין שכיון שהוצרכו לחלוק בין מוקפין לשאינן מוקפין כשם שנחלקה שושן משאר עיירות אילו תלו הדבר מימות אחשורוש היתה ארץ ישראל שהיתה חריבה באותן הימים נידונת כפרזים והיה גנאי בדבר ולפיכך תלו הדבר בימות יהושע בן נון כדי שתהא נדונת ככרכים שאע"פ שעכשיו אין להם חומה כיון שהיתה מוקפת מימות יהושע בן נון הרי דינה כאילו יש בה חומה

6. בית יוסף אורח חיים סימן תרפ"ח

וקשה לי על דבריו ... לפיכך נראה לי דנהי דטעמא דרבי יהושע בן קרחה הוי כדכתב הר"ן שקבעו ט"ו למוקפין כדי לדמותן לשושן וכדאמר בהדיא בגמרא מאי טעמא דרבי יהושע בן קרחה כי שושן מה שושן מוקפת מימות אחשורוש וכו' לתנא דידן לא הוי טעמא משום הכי אלא היינו טעמא כיון דמצוה זו הוקבעה בזמן חורבנה של ארץ ישראל ראו חכמים שבאותו הדור לעשות זכר לארץ ישראל בנס זה וכדאמרין בפרק בתרא דראש השנה (ל.) דאית לן למיעבד זכר למקדש ולפיכך תיקנו שמוקפין חומה מימות יהושע יקראו בט"ו ושאר העיירות יקראו בי"ד ואילו לא היו מחלקין ביניהם לא היה לארץ ישראל זכר בנס זה

7. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ג עמוד ב

ואמר רבי יהושע בן לוי: כרך שאין בו עשרה בטלנין - נדון ככפר. מאי קא משמע לן? תנינא: איזו היא עיר גדולה - כל שיש בה עשרה בטלנין, פחות מכאן - הרי זה כפר.

8. תוספות מסכת מגילה דף ג עמוד ב

וצ"ל דמיירי בסתם כרכים האמורים בתלמוד אבל המוקף חומה מימות יהושע בן נון אפילו אין בו י' בטלנים קורין בט"ו

9. מגיד משנה הלכות מגילה וחנוכה פרק א הלכה ח

ומ"מ שיטה אחרת יש בזה דאפילו בכרך המוקף מימות יהושע בעינן עשרה בטלנין ואם לאו ה"ז כעיר וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל:

10. מגיד משנה הלכות מגילה וחנוכה פרק א הלכה ח

ומ"מ שיטה אחרת יש בזה דאפילו בכרך המוקף מימות יהושע בעינן עשרה בטלנין ואם לאו ה"ז כעיר וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל:

11. ר"ן על הרי"ף מסכת מגילה דף ב עמוד א

וצ"ע לפי דבריו היאך נהגו עכשיו בארץ ישראל לקרוא בט"ו שהרי ברוב המקומות אין שם עשרה בטלנין שיהיו בטלנין ממלאכתן לעמוד בבית הכנסת וי"ל דלאו דוקא בטלנין אלא כל שדרין שם י' בני אדם שהולכין בוקר וערב לבית הכנסת הרי הוא כאילו יש שם עשרה בטלנין

12. שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרפ"ח סעיף א

כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון, אפילו אינן מוקפין עכשיו, קורין בט"ו, אפילו אם הם בחוצה לארץ, ואפילו אין בהם עשרה בטלנים (פי' בטלנים ממלאכתם ועוסקים בצרכי צבור); והוא שהוקף ואח"כ ישב, או שישב תחלה על דעת להקיפו אח"כ, לאפוקי כשנודע שישב תחלה על דעת שלא להקיפו (אבל בסתמא הוקפה ולבסוף ישבה ר"ן).

1. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ב עמוד א

משנה/. מגילה נקראת באחד עשר, בשנים עשר, בשלשה עשר, בארבעה עשר, בחמשה עשר, לא פחות ולא יותר. כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר, כפרים ועיירות גדולות קורין בארבעה עשר, אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה (כלומר, מאחר שהמוקפין קורין בחמשה עשר ושאינן מוקפין קורין בארבעה עשר הרי הכל בכלל, תו היכי משכחת אחד - עשר, שנים - עשר, שלשה - עשר אלא שהכפרים נתנו להן חכמים רשות להקדים קריאתה ליום הכניסה, יום שני בשבת שלפני ארבעה עשר, או חמישי בשבת, שהוא יום כניסה, שהכפרים מתכנסין לעיירות למשפט, לפי שבת דיינין יושבין בעיירות בשני ובחמישי כתקנת עזרא (בבא קמא פב, א). והכפרים אינן בקיאיין לקרות, וצריכין שיקראנה להם אחד מבני העיר, ולא הטריחום חכמים להתאחר ולבא ביום ארבעה עשר, ופעמים שיום הכניסה בשלשה עשר ופעמים שהוא באחד עשר.)

גמ' אמר רבי יהודה אימתי (הקילו חכמים על הכפרים). - בזמן שהשנים כתיקנן (שהשנים מתעברות על פי בית דין, והחדשים המקדשין בבית דין שולחין שלוחיהן להודיע אימתי הוקדש ניסן, ועושין מועדים על פי שלוחין.), וישראל שרויין על אדמתן (והשלוחין מגיעין עד הפסח לקצה ארץ ישראל). אבל בזמן הזה (שפסקו כל אלה וישראל נפרדו, ולא יגיעו שלוחי בית דין אצלם - הכל צופין למקרא מגילה ואומרים יום ארבעה עשר באדר קרינן המגילה, נשאר לאדר חמשה עשר יום וחמשה עשר של ניסן ועושין פסח, ואם תקדים קריאתה יעשו פסח לסוף שלשים יום של קריאה, ונמצאו אוכלין חמץ בימים אחרונים (ביום) של פסח)., הואיל ומסתכלין בה - אין קורין אותה אלא בזמנה

2. רי"ף מסכת מגילה דף א עמוד ב

חכמים אומרים בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה כלומר הואיל ועיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה כדי שיחלק להם מעות פורים אין קורין אותה אלא בזמנה ויש שגורסין הואיל ומסתכנין בה כלומר באותו העת שהיו ישראל מעמידין דתיהם ואין באין לידי סכנה היו קורין אותה באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר אבל בזמן הזה שמסתכנין ישראל בדתיהם אין קורין אותה אלא בזמנה שהן ארבעה עשר וחמשה עשר וכן הלכתא

3. רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק א הלכה ט

במה דברים אמורים שמקדימין וקוראין ביום הכניסה בזמן שיש להם לישראל מלכות, אבל בזמן הזה אין קוראין אותה אלא בזמנה שהוא יום ארבעה עשר ויום חמשה עשר, בני כפרים ובני עיירות קוראין בארבעה עשר, ובני כרכין קוראין בחמשה עשר.

4. ר"ן על הרי"ף מסכת מגילה דף ב עמוד א

ואיכא מ"ד דכיון דבמוקפין חומה תלינן ביהושע דוקא בארץ אבל בחו"ל אפי' מוקפין חומה מימות יהושע קורין בי"ד מה ענין יהושע בחו"ל ... אבל בתוס' הביאו ראיה שאפילו בחו"ל קורין בט"ו מדאמרין [דף ה ב] רב אסי קרא מגילה בהוצל בארביסר וחמיסר מספקא ליה (וכו') אי מוקפת חומה וכו' אי לא והוצל בחוצה לארץ היתה

5. ר"ן על הרי"ף מסכת מגילה דף א עמוד א

ויש כאן שאלה מה ראו אנשי כנסת הגדולה לחלוק מצוה זו לימים חלוקים ולקבוע יום מיוחד לפרזים ויום מיוחד לכרכים מה שאין כן בשאר מצות שהרי התורה אמרה תורה אחת ומשפט אחד יש לומר שמפני שהיהודים היושבים בערי הפרזות והיהודים אשר בשושן לא נחו מאויביהם ביום אחד שהרי היהודים הפרזים נחו בארבעה עשר והיהודים אשר בשושן נחו בחמשה עשר ועשו מאליהם כל אחד ביום מנוחתו משתה ושמחה לפיכך כשקבעו עליהם יום טוב לדורות קבעוהו לכל א' ביום שנח בו והשוו כל הכרכים המוקפים

דבריו הם חדוש גדול, דמצד הסברא י"ל דאין הגודל בכמות קובע בענין זה אלא החשיבות וכרך קטן מוקף מימי יהושע הוא חשוב יותר מעיר גדולה

22. שו"ת מנחת יצחק חלק ח סימן סב

ע"ד שכונת רמות שזה מקרוב נתיישבו בה ונתעורר השאלה באיזה יום לקרות המגילה אם בי"ד כפרזים או כירושלים עה"ק ת"ו דקורין בט"ו משום דהוי מוקף חומה מימות יהושע ב"נ =בן נון=. ויצא הפסק מאתנו הביד"צ שלע"ע שנת תשמ"ב יש לקרות בי"ד בברכה ובט"ו בלא ברכה. וטעמינו ונימוקינו כדלהלן.

הנה אחרי אשר נסענו בעצמנו הב"ד לראות את אשר לפנינו, נוכחנו לדעת, כי עפ"י תורת העולה מדברי החזו"א (מועד סי' קנ"א וקנ"ג אות ב'), שכתב שם (סי' קנ"א) וז"ל נראה דאם נתוספו בתים חוץ לחומה אף על פי שהאריכו חוץ לתחום, ויש בתים שאינם סמוכים ואינם נראים מ"מ קורין בט"ו כיון שכל העיר כד"א =כד' אמות= ומקרי כולן תוך התחום, ובלבד שלא יהא ביניהן מגרש פנוי שבעים אמה או קמ"א כדין תחום לענין שבת, וכי"ב כתב להלן שם (בסי' קנ"ג).

23. דרשו

ושכונות של עיר הסמוכה ונראית, שמנותקות משאר העיר והן אינן סמוכות או נראות, אבל שייכות מבחינה עירונית לעיר, דעת הגרש"ז אויערבך שכל השכונות השייכות לכרך בעניינים העירוניים כמו מיסים וארנונה וכדו' נדונות ככרך עצמו. אף אם אינן סמוכות ואינן נראות. ולכן כל שכונות ירושלים אף המרחוקות כשכונת רמות נוהגים בהם דיני פורים בט"ו בלבד מאידך בשו"ת מנחת יצחק כתב שאף שכונה השייכת לעיר מבחינה עירונית, אם היא רחוקה יותר ממרחק מיל, אין קוראים בה בט"ו, ולענין שכונת רמות, כתב שם שכיון שיש מרחק של יותר ממיל בינה לבין השכונות החדשות, יקראו בי"ד בברכה, ונכון לקרוא שם גם בט"ו בלא ברכה

13. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ב עמוד ב

דאמר רבי יהושע בן לוי: כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך. עד כמה? - אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא: כמחמתן לטבריא, מיל. ולימא מיל! - הא קא משמע לן: דשיעורא דמיל כמה הוי - כמחמתן לטבריא.

14. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ג עמוד ב

תנא: סמוך - אף על פי שאינו נראה, נראה - אף על פי שאינו סמוך. בשלמא נראה אף על פי שאינו סמוך - משכחת לה כגון דיתבה בראש ההר. אלא סמוך אף על פי שאינו נראה, היכי משכחת לה? אמר רבי ירמיה: שיושבת בנחל

15. רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק א הלכה י

וכרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו אם אין ביניהם יתר על אלפים אמה הרי זה ככרך וקוראין בחמשה עשר.

16. מגיד משנה הלכות מגילה וחנוכה פרק א הלכה י

ונראה ממנה דאפילו נראה עמו אם רחוק יותר מאלפים אמה אינו ככרך, ואני תמה בזה שהרי שנינו פ"ק (דף ב'): אריב"ל כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נדון ככרך ועד כמה אמר ר' ירמיה כמחמתן לטבריא מיל ואחר מכן (דף ג'): אמרו גופא אמר ר' יהושע כרך וכל הסמוך לו וכו' תנא סמוך אף על פי שאינו נראה נראה אף על פי שאינו סמוך ופירשו נראה אף על פי שאינו סמוך דיתבא בראש ההר, סמוך ואינו נראה ביושבת בנחל ע"כ בגמרא. וכיון שכן דבר פשוט הוא שאין שיעור מיל לנראה שא"כ היינו סמוך... ונ"ל שעיקר הנוסחא בדברי רבינו כרך וכל הנראה עמו וכל הסמוך לו אם אין ביניהם וכו', ואם אין ביניהם לא קאי אלא אסמוך בלבד וזה דבר מוכרח בגמרא:

17. שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרפח סעיף ב

וכן הכפרים הנראים עמהם, אפי' אינם סמוכים, כגון שהם בהר; או שסמוכים להם, אפי' אינם נראים עמהם, כגון שהם בעמק, ובלבד שלא יהיו רחוקים יותר ממיל. ובשושן אף על פי שאינה מוקפת חומה מימות יהושע, קורין בט"ו הואיל ונעשה בו הנס.

18. ביאור הלכה סימן תרפח סעיף ב ד"ה * או שסמוכין

* או שסמוכין להם - כפר הסמוך לכרך שהיו קורין בט"ו ונהיה הכרך שמם יקראו בי"ד [דבר משה] כרך של עכו"ם שאין בו ישראל כלל ישראל הנכנס לכרך זה בפורים קורא בט"ו. אם בכרך קראו בי"ד וט"ו מספק הכפרים הנראים וסמוכים קוראין בי"ד [בר"י]:

19. משנה ברורה סימן תרפח ס"ק ו

(ו) ובלבד שלא יהיו וכו' - זה קאי אדסמיק ליה דהיינו שהיה סמוך אבל נראה אפילו רחוק יותר ממיל הוי ככרך וי"א דבנראה ג"כ אינו נחשב לכרך א"כ שאינו רחוק יותר ממיל:

20. דרשו

וכשהעיר הסמוכה לכרך גדולה מן הכרך עצמו (כגון תל אביב הסמוכה ליפו) כתב התורת רפאל שבאופן זה אינה נדונת ככרך, כיון שאינה טפלה לכרך

21. שו"ת הר צבי אורח חיים ב סימן קלא

וראיתי בספר תורת רפאל (סימן קכג) שתירץ קושית המשאת משה דלכן אין לקרוא בטבריא בט"ו מתורת סמוכה לחמתן, משום דחמתן היתה עיר קטנה וטבריא היתה עיר גדולה (כדאיתא בירושלמי עירובין פ"ה ה"ו), והא דסמוך לכרך נידון ככרך זהו דוקא אם הכרך הוא גדול מהעיר אבל אם העיר היא גדולה יותר לא נעשה העיר טפלה לכרך. אבל